

kesneje je umrl stari Trenk, in sin ga je dal svečano pokopati v Levoči.

Pred smrtjo svojo je bil dal napisati stari Trenk oporoko po zastopnikih levoškega kapitlja. Podpisalo jo je sedem kanonikov; palatin grof Palfy jo je potrdil ter poslal na Dunaj bojnemu svetu. V tej oporoki je postavil stari Trenk svojega sina Frančiška za naslednika vsega svojega imetja; umre li Frančišek brez zakonitega potomca, potem naj pripade ves imetek sinu njegovega brata Friderika. Razen velikih vsot denarja je zapustil pokojni Trenk tri velike graščine: Brestovec, Pakrac in Pleternico. Vrhu tega je bil dokupil mladi Trenk, ko se je bil povrnil iz Rusije, Nuštar in Veliko. Od teh posestev je imel Trenk letnega dohodka 60.000 goldinarjev in je bil potemtakem najbogatejši vlastelin v Slavoniji. Njegovi podložniki so živeli v 150 vaseh.

(Dalje prihodnjič.)

Škof.

Povest. Spisal Premec.

Na trinogem svojem stolcu je sedeval v nizki in zaduhli, po smoli in starem in svežem usnju zoprno dišeči sobici dan za dnevom, od ranega jutra pa do poznega večera.

Predno je solnce zvedavo pogledalo skozi široke, nizko se klanjajoče veje starega oreha pred njegovim stanovališčem, je že čepel za štirivoglato, na nizkih, šepavih nogah stoječo mizico, opremljeno v genijalnem neredu s krivci, torilcem za smolo, debelim steklom, narezanim rjavim, črnim ter rdečkastim usnjem, gumbi, dreto, in kar je še takih črevljarskih potrebščin. A ko je bilo zašlo isto solnce že davno za »milost božjo«, je še stiskal kopita k ozkim svojim prsim in strgal in gladil in likal, da so ga skelele male sive oči od motno brlečih žarkov zakajene, k mizici pritrjene leščerbe.

Zjutraj in zvečer mu je donášala žena skromno jedilce v delavnico; samo opoldne ga je poklicala v kuhinjo, kjer sta skupno sedla na nizko, kameneno ognjišče. Ona je pristavila okrogli stol, položila nanj rumeno, z rdečimi rožami pisano skledo, iz katere so sramežljivo gledali debeli turščični žganci. V zraven stoječi, s črno žico zvezani, trinogi, ob robu nekoliko okrušeni kozici se je kadila črna prežganka. In zajemala sta z lesenima žlicama zdaj v skledo, zdaj

v kozico, dokler ni bilo oboje očejeno in oblizano. Tedaj pa sta glasno odmolila, in vstal je on, iztegnil roki kvišku, zamahnil parkrat z njima po zraku ter se pretegnil. Potem je sedel na klop pred hišo, iztegnil noge pred-se, zapalil mali »vivček« in čakal, da je udarila v bližnjem zvoniku prva popoldne. Tedaj je potegnil noge zopet k sebi, počasi vstal, otresel »vivček« in skoro nato zopet vlekel dreto, namakal usnje in tolkel in krpal.

No, pri vsem tem je bila nedelja njegova! Takoj popoldne je stopil v krčmo h »Kovaču«, kjer so presedali z njim vred vedno tudi še trije drugi rokodelci, s katerimi je metal »podobice« za vino do poznega večera. Čudo ni tedaj bilo, ako so ga semtertja zanašale noge ob takih prilikah nekoliko na stran, ko se je vračal domov. Žena pa mu ni rekla nikoli ničesar, a on je šel vselej naravnost v sobo, kjer je nad nizkim zglavnikom nad posteljo visela stara podoba sv. Jožefa, njegovega patrona.

Pred to podobo se je navadno ustavljal. Opazoval je dolgo z na pol mižečimi, trudnimi očmi svetnikovo kodrasto, rjavo brado in belo, toda zdaj od muh že črez in črez črnopikasto lilijo — in glava mu je silila pri tem zdaj pa zdaj proti zidu.

»Oh, preljubi moj sveti Jožef,« je vzdihoval čestokrat, »povej mi po pravici, ali si bil tudi ti kdaj pijan? — Povej no! — Zakaj, ako si bil, bodeš menda razumel, kako je to, da sem tudi jaz večkrat na tem! — Oh, kaj ne da veš, kako je sladko to vince? In, ako si ga kdaj srkal, kaj ne, da ti ni bilo nikoli žal, in da se ti je zdelo že tukaj na zemlji tako, kakor ti je zdaj tam gori v svetem rajju? — Odpusti mi tedaj, ti preljubi moj svetnik, saj se ga ne nažurim več do druge nedelje! Oh, ti preljubi moj sveti Jožef!«

Pokleknil je na posteljo ter začel moliti, dokler ni polagoma onemel, se zleknil po ležišču in trdno zaspal.

Drugo jutro pa je bil vselej zopet o pravem času na svojem stolcu . . .

No, črevljarski mojster Jožef Medved pa ni imel samo nedeljskega svojega veselja na tem svetu. Bilo je še nekaj povsem družega, kar mu je celo sladilo dolge, naporne tedenske ure, da ni prav nič občutil njih teže.

To čudo je delal njegov sin Jakec, ki je bil tedaj že v drugi latinski šoli v Gorici. Zanj, za svojega edinca, katerega mu je bila povila žena šele sedmo leto po poroki — zanj se je trudil, zanj delal, zanj si odtrgaval od ust, da bi ga izšolal.

»Kaj pa bo iz tvojega fanta?« so ga vpraševali ljudje.

»I, kar bo, pa bo!« je odgovarjal.

Onim pa, ki so bili srcu njegovemu bližji, je odgovoril čestokrat:

»Škof bo! — Škof mora biti! — Njegov stari stric je bil doktor svetega pisma, in samo eno leto mu je manjkalo, da bi bil škof. Ali kap ga je zadela, predno je doživel to veselje. Njegovega strica stric je bil stolni prošt, in cela vrsta drugih imenitnih duhovnikov je potekla iz našega sorodstva. Torej nikakor ne dvomim, da zadene enega od nas ta čast, in to mora biti — moj Jakec!«

»Ah, kako si neumen!« ga je karala žena. »Česa si vsega ne domišljuješ? — Moj Bog, ako bo kdaj kaplan, pa smemo biti zadovoljni!«

Toda videti je bilo, da so to same besede, in da ji je v srcu najbolj prijalo to, kar je trdil mož.

No, kmalu se je razneslo po celem trgu, da študira Medvedov Jakec za škofa.

In ko se je prikazal dolgi in sloki, črnolasi študent na počitnice in je zahajal ob vročih poletnih dneh s knjigo v roki v senco košatih hrastov za trgom, so si šepetali ljudje:

»Škof gre; glejte, škof gre!« —

* * *

Tako je tedaj potekalo življenje črevljarju Medvedu dan za dnevom, enolično, v vednem delu in skrbi za sina. Vsaki mesec je zaslužil toliko, da je poslal v mesto za hrano in stanovanje, in da je sploh preskrboval sina z vsem potrebnim. Ljudje so mu radi dajali dela, ker je bil vesten, ne predrag, a tudi dober črevljar. Jakcu se tedaj ni godilo preslabo, in prav nič ni poznal one bede, katera je tovarišica toliko in toliko dijakom. Skrb je imel samo do učenja, in res bil je tudi med boljšimi dijaki . . .

Toda hipoma se je vse predrugačilo!

Nekega zimskega dne je vozil nekdo drva mimo hiše Medvedove. Po nerodnosti, ali Bog si ga vedi kako, je zavozil z zadnjim koncem v obcestni jarek, in voz se ni mogel ganiti nikamor. Tedaj je stopil voznik v hišo Medvedovo in pozval črevljarja, da mu pomore spraviti voz v pravi tir. Medved se ni obotavljal. Voznik je stopil h konjem, zadaj pa sta privzdigovala črevljar in njegov sosed. In tedaj je napel Medved vse svoje moči — privzdignil — a takoj zopet izpustil. Vsa kri je bila izginila iz njegovih že tako upadlih in bledih lic, in čutil je, kakor bi bilo nekaj počilo v njem. Stisnil se je v dve gubi in zlezal v hišo, kjer je takoj legel.

Od tistega dne ni prijel več za svoje orodje. Prve dni potem je še posedal za pečjo in lazil po nekoliko ur po svoji delavnici. Kmalu pa ni več vstal. Lotila se ga je bila sušica.

Tedaj ga pa ni bilo več poznati! Trla ga ni samo bolezen; še veliko bolj ga je mučila skrb za sina, ki je bil tistikrat v tretji šoli. In tarnala in vzdihovala sta skupno z ženo, da bi se bila morala smiliti mrzlemu kamenu.

Prvi mesec je že še šlo, ker sta imela nekaj prihranjenega, a drugi mesec ga ni bilo več novčiča, ki bi se bil mogel poslati v mesto. Zdravnik, zdravila, sin -- kje naj se vzame?

Ležal je črevljar na nizki, rjavo pobarvani svoji postelji in težko dihal. Sline so mu silile neprenehoma v usta; zaganjal ga je kašelj, in sklanjal se je težko, da se je izpljuval. Roke so mu bili že skoro prozorne, in čelo ob obeh sencih udrto; ušesa pa so štrlela daleč od glave, in skoro da se je videlo skoz-nja.

Nad njim je visela podoba sv. Jožefa, In upiral je bolnik motne svoje oči vanjo in vzdihal iz dna svojega srca:

»Oh, preljubi sveti Jožef moj, odpusti mi, da sem te tolikrat razžalil! Povrni mi zdravje, in nikdar te ne pozabim, in po nagih kolnih pojdem na Sv. goro, da zahvalim poleg tebe tudi še prečisto tvojo nevesto, presladko mater Marijo! — Oh, preljubi sveti Jožef, usmili se mojega sina, ako sem jaz prevelik grešnik! — Oh, ti preljubi moj sveti Jožef!« —

* * *

Jakec Medvedov je stanoval v Gorici pri nekem daljnem sorodniku svojega očeta. Ko je ta zvedel, da je Medved tako hudo bolan, in da ne bo mogel več plačevati za sina, se mu je smilil zapuščenij dijak, in rad bi mu bil pomagal. Toda sam je bil ubog, in težko je preživljal sebe in svojo družino. Hrane mu ni mogel dajati zastonj, toda prepustil mu je stanovanje brezplačno in svetoval, da si poišče po mestu usmiljenih src, da se bode mogel vsaj enkrat na dan nasititi.

»Koliko se jih je že prerilo na tak način skozi šole, in zdaj so v dobrih službah,« je tolažil Jakca.

No, ta tudi ni precej obupal, in šel je na lov po »dobrih srcih«.

Prvi dan ni našel ničesar. Truden in lačen se je vrnil zvečer domov, a tedaj je še moral vzeti knjigo v roko in se pripravljati za drugi dan.

»Morda bo jutri bolje,« si je mislil in ni še obupal.

Po želodcu mu je strašno razsajalo, ko je drugi dan stopal proti šoli. No, imel je še nekoliko novcev iz boljših časov in stopil je k

peku, kjer si je kupil za dva krajcarja zemljo. Le počasi in male kosce je trgjal od nje in jih žvečil polagoma, da bi okušal dalje časa njih slast.

Po šoli si je kupil za kosilo drugo zemljo, a popoldne se je odpravil zopet »na lov«. No, posrečilo se mu je, da je dobil dvakrat na teden hrano pri kapucincih. Toda, moj Bog, kje pa dobi hrano za drugih pet dnij v tednu?! . . .

Prvi teden je še nekako prestal, a drugi teden že ni šlo več! . . .

Prepadel in bled, tresočih se nog, s praznim želodcem in na pol zmrzlih udov je stopal nekega jutra po mestnih ulicah proti gimnazijskemu poslopju.

Pod oboki v »Raštelju« so prodajale furlanske ženice za nekoliko novcev slabo, gosto, umazano-rjavo kavo. Oj, kako željno se je oziral Jakec po njej! Kako hlastno bi nastavljal skledico na posušene, vroče ustnice; kako dolg in globok bi bil prvi požirek! Toda, včeraj je bil že porabil zadnji novc — obrnil se je v stran in zamižal, da ne bi videl zapeljive pijače!

In stopal je dalje, in vedno bolj so se mu šibile noge, in vedno počasnejši mu je bil korak,

A glej je zopet izkušnjave! —

Tam kjer se nehajo oboki, so bila nad dvema stopnicama odprta vrata v — pekarijo. In iz raznih predalov in s polic so se svetile štruice in štručice, hlebi in hlebčki, rogljiči in žemlje, pinice in maslenke! In vse je bilo sveže in gorko ter širilo po bližnjem zraku tako prijeten, tako mamljiv vonj!

In vrh stopnic, prav ob vhodu je stala pripravljena košara za raznašanje po mestu, polna dolgih, lepih, visokonarastlih, rumeno se svetlečih štruc.

Jakec se je nehote ustavil, a takoj je zopet zamižal. Hipoma pa mu je hušknil neki notranji glas:

»Čemu stradaš? Ali je greh, ako izmakneš toliko, da ne pogineš kakor pes na cesti?«

Stresel je z glavo, hoteč se otresti te misli. Toda v tem hipu mu je tako zabučalo po želodcu, kakor bi se bilo tam nekaj utrgalo, in napadla ga je doslej nepoznana bolešt.

»Ali ukrasti, ali umreti!« mu je zopet šepnil oni glas.

In boječe je stopil Jakec korak naprej. V prodajalnici ni bilo videti nikogar, le iz ozadja so se čuli nekateri glasovi.

Po cesti pa so vrveli ljudje gori in doli, in nihče se ni brigal zanj.

»Zaradi tega ostanem še vedno pošten,« si je dejal.

Ozrl se je okoli sebe, naglo stopil na stopnico, in — že mu je štruca tičala pod jopičem.

Zardel mu je obraz od razburjenosti, zasvetile so se mu oči, in neka nova moč ga je prešinila, da je hitel naglo dalje mimo prodajalnic, čez Travnik, mimo jezuviške cerkve, ne ozirajoč se niti na desno, niti na levo.

Samo to mu je bilo pred očmi, da se bode zopet nasitil! —

Že je hotel stopiti v šolsko poslopje, ko se ga dotakoe težka roka. Dvoje lokavih oči ga meri od pet do glave, pa zopet od glave do pet, in ista trda roka mu hkratu segne pod jopič in privleče izpod njega ukradeni kruh.

»Ha, ha, imamo ga ptička! Imamo ga, ha, ha!«

Zasmejal se je odurni obraz tako gnusno, tako brezčutno . . .

A Jakcu se je zdelo, da se je porušilo nanj celo gimnazijsko poslopje, da se je zatemnil in utrgal ves nebesni svod, in — nezavesten se je zgrudil na pragu . . .

* * *

»Ah, kako mučne sanje so me mučile nocoj! Sanjalo se mi je o našem Jakcu, pa nič dobrega. Moj Bog, kaj to pomeni?«

Tako je tožila nekega dne po tistem dogodku v Gorici takoj zjutraj žena črevljarju Medvedu, ki je nepremično in vznak ležal na trdi postelji in upiral svoje poglede v sv. Jožefa.

Sama kost in koža ga je že bila.

»Nič se ne boj za Jakca,« je izpregovoril potihoma. »Ta-le gori, moj patron, ga bode varoval — o tem sem prepričan! In vse šole bo izdelal in v čast nama bode na starost!«

Ženi je šinil bridek nasmeh preko ustnic. Videti je bilo, da ona pač ni prepričana o tem.

Umolknila sta oba. On je težko hropel in zaklapljal oči, ona pa je sedla zraven njega in nema zrla v njegov mrtvaški obraz. —

Nekoliko predpoldne je stopila Medvedovka pred hišo po drv. Že si je bila naložila nekoliko polenc v naročje, ko zasliši na cesti za saboj prhanje konjiča in ropot majhnega voza.

Ozre se — a tedaj ji padejo drva na tla, roke ji obvisе trde in iztegnjene nizdolu ob životu, in oči se ji izbulijo. Kakor bi se ji bile hipoma napolnile žile s svincem in železom, tako je obstala.

Mimo pa se je peljal njen Jakec na — odgonskem vozu.

Zagledal je bil očetovo hišo, zagledal svojo ljubljeno mater, in vsa neizrečena sramota, ves srd in vsa žalost nad samim seboj se mu je hipoma podvojila.

Hiša Medvedova je stala ob začetku trga. Še ga ni nihče videl, še si lahko prihrani največjo sramoto! Hipoma plane kvišku, in z eno nogo je že na tleh.

Ali tedaj ga potegne krepka roka izprevodnikova na prejšnji prostor. Oklenila se ga je bila, da se mu je takoj zasedla kri na pritisnjem mestu.

Jakec je zaječal in pokleknil pred izprevodnika.

»Pustite me; samo to sramoto mi prihranite, da se ne vozim skozi trg, in večna vam bode moja hvaležnost!« je prosil in sklepal roke.

Toda oni ni poznal usmiljenja! Pognal je konjiča, in voz je šinil hitreje mimo prvih hiš . . .

Medvedovka pa je stala še vedno na istem mestu in zrla za vozom . . .

»Jej, jej, pojdite pogledat, Medvedovega Jakca vozijo po odgonu,« se oglasi nekdo na trški ulici.

Kakor ogenj je šla novica od ust do ust, in vse je hitelo na ulico, in vse je kazalo za vozom.

Nekateri zlobneži in zavistneži pa so s ciniškim nasmehom javkali:

»Škofa peljejo; Medvedovega škofa peljejo!« . . .

* * *

Medvedovka je stopila v hišo. Opirala se je ob zid in počasi je lezla do bolnika, ki je še vedno govoril s sv. Jožefom. Ozrl se je na njo, rekoč:

»Kje pa si bila toliko časa?«

Ni mu odgovorila. Težko se je spustila na stol in ječala in ječala.

»Oh, moje sanje, moje sanje!«

Bolnik je postajal nemiren. Neki čudno tesni čut se ga je pollaščal, in navdajala ga je neka dozdej nepoznana groza.

Sklonil se je v postelji, se podpiral z dolgo, koščeno desnico, da je bil videti, kakor bi bil vprav vstal od smrti, in vprašal drugič s hripavim, le na pol razumljivim glasom:

»Kaj pa je? Za božjo voljo, kaj pa je?«

Ona pa je še vedno ječala:

»Moje sanje, moje sanje! — Moj Jakec!«

»Kje je?« vpraša bolnik z zateglim, nekoliko glasnejšim glasom.

Ona privzdigne glavo, in bolnik je videl vso nesrečo začrtano s strašnimi znaki na rjavem in nagubanem njenem obrazu.

»Tam dolí v — odgonski hiši,« je viknila obupno ter se hotela zopet stisniti v dve gubi.

Toda v tem hipu je omahnil bolnik na ležišče. Široko so mu bile odprte oči, katere je bil uprl v sv. Jožefa, in zaječal je tako grozno, tako žalostno:

»Preljubi moj sv. Jožef, zakaj si mi to storil?«

In bruhnla je iz njega temnordeča kri.

Žena je hitela po blagoslovljeno svečo, jo prižgala s tresočo roko in držala bolniku. V roko pa mu je potisnila majhno razpelce. . .

Tedaj so se hipoma odprla vrata, in v sobo je stopil Jakec. Izpustil ga je bil župan takoj.

Skočil je k postelji, privzdignil glavo očetu in poljuboval že skoro mrzlo čelo.

Bolnik je še odprl oči, toda bile so že skoro obsteklele. Vendar je bilo videti, da je še poznal Jakca.

Položil mu je suho desnico na glavo, hotel še nekaj izpregovoriti, a desnica je polagoma poglela raz glavo sinovo, postajala hladnejša, vedno hladnejša, in — Medveda ni bilo več . . .

* * *

Medvedovka in Jakec sta tedaj le težko prebila ono sramoto — a prebila sta jo! Jakec je začel premišljati, kam bi se obrnil, ker tega vendar ni hotel, da bi ga morala mati rediti s svojimi rokami, ko bi moralo biti narobe. Tedaj mu je pa ponudil trški notar, da naj vstopi k njemu za pisarja. No, s tem pičlim prisluzkom je redil nekoliko let sebe in mater.

Toda obrnilo se je drugače!

V Ameriki je umrl neki brat Medvedovkin, ki se je bil že davno tja izselil, o katerem pa so mislili, da je že davno mrtev, ker ni bil nikdar dal od sebe ne črne, ne bele. Prihranil si je bil tam nekoliko tisočakov, in to premoženje je podedovala Medvedovka po njem. Takoj si je popravila hišo, Jakec je pustil notarja in njegovo pisarnico, in nastavila sta z materjo krčmo, ki je še zdaj ena najboljših in najbolj obiskanih trških gostilnic.

Slednji večer se vprašujejo še dandanes uradniki:

»Kam pojdemo v gostilnico?« —

»I, kam drugam, nego k — škofu!« . . .

In gre jima dobro, in on večkrat pripoveduje svojim gostom to svojo dogodbo »izza mladih let«.

Prihodnjo jesen pa, pravijo, da se oženi. —

